

Soproni Egyetem
Benedek Elek Pedagógiai Kar

Dr. Hartl Éva
Egyetemi docens

AZ ERDÉSZETI ERDEI ISKOLÁK ÉS AZ ÓVODA KAPCSOLATA A KÖRNYEZETI NEVELÉSBEN

Sopron, 2024

Simon Filoména Rita
Óvodapedagógus szak

Tartalomjegyzék

1. A téma választás indoklása, bevezetés	3
1.1. Környezeti nevelés	4
1.1.1. Fogalma	4
1.1.2. Célrendszere	7
1.1.3. Környezeti nevelés Magyarországon	9
1.1.4. Az óvodapedagógus szerepe a környezeti nevelésben	10
1.1.5. Környezettudatosság	11
1.1.6. Erdőpedagógia	11
1.2. Erdészeti erdei iskola és az erdei iskola	13
1.2.1. Történelmi áttekintés	14
1.2.2. Az erdei iskola, mint szolgáltatás	16
1.2.3. Az erdészeti erdei iskola, mint szolgáltatás	18
2. Kutatási kérdések és hipotézisek	20
2.1. Kutatási módszerek	21
2.2. Kutatási eredmények bemutatása és elemzése	22
2.2.1. Kérdőív az óvodapedagógusoknak	22
2.2.2. Interjú az erdészeti erdei iskolák munkatársaival	33
2.2.3. Kérdések és hipotézisek értékelése	38
3. Összefoglalás	40

1. A TÉMA VÁLASZTÁS INDOKLÁSA, BEVEZETÉS

Az ember mindig is a természetben élt, és már a kezdetektől fogva foglalkoztatta annak alakulása, természeti jelenségei, képződményei. Nincs ez másképp a gyerekekkel sem, akik nyitottak a világra, érdeklődve szemlélik a körülöttünk lévő állat és növényvilágot. Az óvodai nevelésben lehetőséget kell biztosítani erre. Az óvodapedagógusok feladata, hogy a gyermeki érdeklődésre építve, a lehetőségeket kihasználva a gyermekek számára megfelelő ismereteket nyújtson a szűkebb és tágabb környezetéről, az erdőről, és ebben a munkában partnerek lehetnek, segíthetnek a megfelelő szakemberek is.

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának része a külső világ tevékeny megismerése, melynek a matematika mellett alapegysége a környezetismeret. A környezetismeret témába beletartozik az erdő növény- és állatvilága is. A környezeti nevelés kiemelten fontos a felnövekvő generációk számára, hiszen a fenntarthatósággal kapcsolatos kérdések az ő életükben is szerepet fognak játszani. Ahhoz azonban, hogy minél előbb megoldásokat találjunk egy problémára, megfelelő tudással, személettal kell rendelkezünk. Véleményem szerint az óvodák számára az erdészeti erdei iskola programjai kiváló lehetőségeket nyújthatnak, ahol a gyermekek szakember által kapnak, életkori sajátosságaiknak megfelelően ismereteket és szerezhessenek élményeket, tapasztalatokat az erdőről, annak növény és állat világáról. Dolgozatom témája az erdészeti erdei iskolák és az óvoda kapcsolata a környezeti nevelésben. Kutatásom célja, hogy feltérképezsem a magyar óvodák kihasználják-e az erdészeti erdei iskolák kínálta lehetőségeket, mennyire hangsúlyos ez számukra a környezeti nevelésben. Továbbá vizsgálom, az erdészeti erdei iskolák ismeretátadó módszereit az óvodás korosztály számára. A témát két oldalról közelítem meg, az óvodák oldaláról kérdőíves módszert alkalmazva és az erdészeti erdei iskolák oldaláról személyes interjú által keresem kérdéseimre a választ.

Véleményem szerint a gyermekek ma sokkal kevesebb időt töltenek a természetben, kevesebb lehetőségük van önmaguk által felfedezni az erdei növény- és állatvilágunkat. Ahhoz, hogy világunk fenntartható maradjon a gyermekeknek szeretniük, ismerniük és tisztelniük kell azt. Tapasztalataim szerint az óvodapedagógusoknak óriási szerepük van a gyermekek viselkedésének alakításában. Feltételezésem szerint az óvodapedagógusok fontosnak tartják, hogy óvodás gyermekeik számára a legmegfelelőbb tudást biztosítsák a környezeti nevelés, a fenntarthatóság területén és szívesen fordulnak programokért az erdészeti erdei iskolákhoz.

1.1. KÖRNYEZETI NEVELÉS

1.1.1. Fogalma

Mielőtt meghatároznánk a környezeti nevelés fogalmát, tudnunk kell a környezet fogalmát is. Dr. Kuti István és Dr. Kuti Istvánné (1995) a Környezeti nevelés az óvodában című művében, a teljes környezetet amiben élünk, ami „*körülvesz*” minket és aminek „*alkotó elemei*” vagyunk, négy részre osztja fel. Ez a négy rész a természetes külső-belső és a mesterséges külső és belső. Természetes külső, az élő és élettelen természet, természetes belső a mi fizikális létünk, mesterséges külső a technológiai viszonyok, mesterséges belsőhöz tartozik énünk és tudásunk, továbbá lelki állapotunk (Kuti & Kuti, 1995).

A környezeti nevelés tartalmának meghatározása nem egyszerű, fogalma is folyamatos változásokon ment át. 1972-ben Az emberi környezet címmel tartott Stockholmban konferenciát az ENSZ, amely 19-es elve minden generáció környezeti oktatása, tekintettel a hátrányos helyzetűekre is. Ennek kapcsán megalapította Környezeti Programját (UNEP), mely 1975-ben az UNESCO-val közösen létrehozta a Nemzetközi Környezeti Nevelési Programját (International Environmental Education Programme, IEEP), az úgy nevezett Belgrádi Chartát (Palmer & Neal, 2002) (Győri & Mosolygó-Kiss, 2018).

1977-ben az UNESCO Tbiliszibe szervezett kormányközi konferenciát, melyen 66 tagállam vett részt. Itt ajánlásokat írtak a környezeti nevelés minél tágabb körű használatáról, iskolai és nem iskolai keretek között. A konferenciához kötődő dokumentumok a mai napig hatással vannak a környezeti nevelés fejlesztésére (Palmer & Neal, 2002).

Az 1977-es Tbiliszi környezeti nevelés konferencián a következőképpen határoztak a környezeti nevelésről: A környezeti nevelés egy folyamat, amelyben olyan nemzedékek nőnek fel, akik ismerik legtágabb környezetüket is és törődnek azzal, illetve problémáival. Rendelkeznek a megfelelő ismeretekkel, magatartás mintákkal és tapasztalatokkal, hogy a jelenlegi problémákat képesek legyenek megoldani illetve megelőzni, egyedül vagy közösségben. Mindemellett meghatároztak további célokat is, melyekről Dr. Kovács- Németh Mária-tól olvashatunk, a Globális kihívások- alternatív megoldások határon innen és túl című könyv Fenntarthatóságra nevelés és oktatás fejezetéből: A környezeti nevelés az iskolai tanításokon túl lépő, egész életre szóló folyamat. A természet és az egyén interakcióit és viszonyait elemzi (Kovácsné-Németh, 2011).

Az 1980-as években már találkozhatunk az ökopedagógia és természetpedagógia fogalmával is. 1992-ben 120 állam és annak kormányfője gyűlt össze Rio de Janeiróban, a Riói Konferencián, ahol a pedagógusok részére is tettek ajánlást, melynek lényege, hogy az iskolában és az iskolán kívüli oktatásban fontos legyen a környezeti és emberi fejlődésre vonatkozó ismeretek tanítása. Továbbá a kormányzatok igyekezzenek olyan módszereket kitalálni, nap mint nap betartani, amelyek az oktatás minden szintjén átfogó részévé teszik a környezeti és emberi problémákat (Palmer & Neal, 2002).

A környezeti nevelés fogalma az 1992-es Riói Konferencia után fejlődött fenntartható neveléssé, a német nyelvterületén (Duhr, 2006 és Bahr, 2013 idézi Patyi és Kollarics 2023).

Az 1992-es Riói Konferencia óta kiterjesztett értelemben beszélnek arról, hogy a környezetbe nem csak a természetet, hanem minden területet bele kell foglalnunk, melyre hatással vagyunk, ilyen például az emberek egymás közötti kapcsolata is. Ezzel a környezeti nevelés elmélete és gyakorlata interdiszciplinárisává vált, a természet- és társadalomtudomány, alkalmazott tudományi tudás és módszerek miatt (Lükő, 2003).

Lehoczky (1999) a következőképpen vélekedett a környezeti nevelésről: A mai környezeti nevelés az elkövetkezendő környezeti nehézségekre készít fel. Ebből kifolyólag a tudnivalói nem csak megtörténtekekre fókuszálódhatnak. Fontos, hogy szervezze a jövőt, alapozza az egyéni és közösségi készségeket illetve képességeket. Továbbá a környezeti nevelés célja, hogy felkészítsen a környezeti problémák kezelésére, megoldására. Ehhez alakítsa ki a megfelelő kommunikációs- és együttműködési képességeket. Tényszerű és alkalmazható tudást és szemléletet biztosítson, amely ökológiai alapokon nyugszik, amely által felelős és kollektív döntéseket tudjunk hozni természetes és épített környezetünkkel szemben. Tanítson minket arra, hogy képesek legyünk jobba tenni környezetünket, valamint felismerjük mi az, ami annak terhelésére szolgál. Világítson rá a természeti és emberi környezet értékeire, ennek kapcsolatára, buzdítson arra, hogy az örömforrásként legyen kezelve (Lehoczky, 1999).

Így láthatjuk, hogy a környezeti nevelés célja és kategória rendszere az egyén szintjén a problémákra való nyitottságra, a helyes ismeretekre, attitűdre, cselekvő részvételre helyezi a hangsúlyt, még a társadalom szintjén a termelő és fogyasztó rendszerek fenntarthatóságára összpontosít (Vásárhelyi, 2010).

Ha környezettel kapcsolatos magatartásukat szeretnénk alakítani a gyermekekben, ahhoz a természettel és a környezettel kapcsolatos élményeket és tapasztalatokat kell számukra nyújtani (Kovats-Németh & P. Somogyi, 2010).

A környezeti nevelés nem egyezik a természettudományos gondolkodásra neveléssel, hanem több annál. A természettudományok ismerete és azok összefüggései csupán csak

kellékek, ahhoz, hogy a fiatal generációnak alkalmas világképe lehessen. A környezeti nevelés célja, a konstruktív életvezetés kialakítása. Amely új nézetének kialakítása új tanulási környezetet kíván. Ez a közvetlen megfigyelés és tapasztalatszerzés. Az életszerű körülmények által eddigi tudásukat bővíteni, esetlegesen cserélni tudják (Kovátsné-Németh, 2011).

Elsődleges célja, hogy olyan emberek legyünk, akik mindamellet, hogy felelősséget vállalnak és tudatosak, kritikusan gondolkoznak, törődnek a világ sorsával, értik az összefüggéseket. Ahhoz, hogy megértsük természetes és épített környezetünk egészét, szükségünk van a tudásra, a megfelelő viselkedési mintákra és értékrendre, a gyakorlati készségekre, majd ezeket kell tovább adnunk. Elsődleges lenne, hogy az egész társadalmunk motiválttá váljon a közösségi részvételben, ez lenne a valódi környezeti nevelés (Győri & Mosolygó-Kiss, 2018).

Az óvodai környezeti nevelésben a gyermekek elsajátítják azokat a tapasztalatokat, amik ismeretté, ismeretrendszeré, majd pedig egész életre szóló tudássá szerveződnek. A családban látott minták hatnak a gyermek viselkedésére, meghatározzák attitűdjüket a környezet iránt is, viszont fontos kiemelni, hogy a környezeti értékek az óvodáskorban megalapozhatók, ez által a környezeti nevelés a személy környezet iránti viszonyában nagyon fontos szerepet játszik (Labanc, 2010).

Közvetlenül megtapasztalni valamit, mindig sokkal erőteljesebb, mint közvetve. Így van ez az óvodásoknál is. Ha rájuk szál egy lepke vagy sétálnak a homokban, az sokkal élénkebben megmaradó élménnyé válik, mint ha könyvben mutatnánk meg azt a pillangót. Az erdőben történő sétát sem lehet mással helyettesíteni. Az ott töltött idő ugyanis formálja a gyermekek környezet iránti viselkedését, ugyanis csak itt láthatják meg valódi szépségét a világnak, akár a patak csobogásában vagy a tücsökciripelésében. Kizárólag csak a természetben tudják ezeket a dolgokat megszeretni és megismerni. Természetesen nem egyszerű a gyermekekkel, sokan félnek is attól, hogy a tőlük kapott kíváncsi kérdésekre nem tudnak választ adni. Ezen könnyen lehet segíteni, azzal, ha az óvónő előre felkészül a gyakori növény és állatfajokból, illetve az is egy megoldás, ha a gyermekkel együtt keresik meg a kíváncsiság tárgyát. A gyermek persze van, hogy sokszor csak azért kérdez, hogy figyeljenek rá, nem pedig a pontos válaszáért. A lényeg, hogy ne „nem tudom” legyen a válasz, azzal ugyanis megszűnik a nevelő hatás, elvész a rácsodálkozás öröme. Az óvodás gyermekeknél kiemelten fontos a játék és a mese, hozzátartozik életkori sajátosságaihoz, így ismeri meg a körülötte lévő világot. A játék által közelítjük meg a dolgokat, számára minden játék, viszont nem feledkezhetünk meg arról, hogy ez a tevékenység magába hordja a tanulást és a munkát. Így ezáltal a tevékenységek által kell

rátalálnunk azokra a módokra, amelyek a környezeti neveléshez szükségesek. Például távcsővel szemlélni a növény és állatvilágot. A másik fontos és a gyermek számára komoly tevékenység a mese. Meséljünk az óvodásoknak a természetről! A környezeti nevelés feladata, hogy örömet, elcsodálkozást keltsen a még meglévő szépségek iránt. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy az érzelmek meghatározott korszaka az óvoda, fontos, hogy a gyermek a természeti és társadalmi környezetével szemben pozitív érzelmei alakuljanak ki, ehhez a tapasztalatok és élmények döntő szerepet játszanak. (Labanc, 2001).

4 fő területet említ Labanc Györgyi a környezeti nevelés alapjainál:

1. „*Külső természeti környezet (levegő, víz, talaj, növények, állatok),*
 2. *Külső, ember - alkotta (épített) környezet (épületek, tárgykultúra (...)),*
 3. *Belső természeti környezet (egészséges életmód, táplálkozás ((..)),*
 4. *Belső, személyes környezet (mentálhigiéné, lelki élet egészsége, önértékelés, énkép)”*
- (Labanc, 2001, 31.o)

A környezeti nevelésben az erdővel, ahhoz kapcsolódó környezeti problémáikkal való foglalkozás kiemelten fontos témakör. Magába foglalja a biológiai folyamatainak megismerését, hozzá társuló hagyományainak tudását, erőforrásainak felhasználását, ember és természet kölcsönhatásának reprezentálását, továbbá tudatosítja az emberek számára a felelősségvállalást a természettel és a jövő nemzedékeivel szemben. A siker eléréséhez nem a tantermi tanulás, hanem a természetben, erdei környezetben történik, ahol az ismereteket közvetlen élményeikkel összekapcsolják a tanulók (Schiberna & Stark, 2011).

1.1.2. Célszerve

Dr. Kuti István és Dr. Kuti Istvánné (1995), szintén a Környezeti nevelés az óvodában című könyvében, meghatározták a környezeti nevelés célszerve, amely a következő:

- „*környezeti értékek felismerése, azaz TUDATFORMÁLÁS,*
- *a környezeti fogalmak tisztázása, azaz ISMERETSZERZÉS,*
- *olyan képességek kialakítása melyek szükségesek az ember kultúrája és környezete megértéséhez,*
- *pozitív viszonyok kialakítása, azaz ATTITŰDÖK FORMÁLÁSA,*
- *a környezetorientált magatartás kialakítása, azaz ÉRTÉKREND ÉS ÉRTÉKELES ALAKÍTÁSA,*

- *környezeti minőségjavító, tudatos, felelősségteljes cselekvés kialakítása, azaz AKTIVITÁS történik.*” (Kuti & Kuti, 1995,18.o)

A környezeti nevelés, célja és feladatai az 1996-os Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja szerint:

„Az óvoda a gyermek érdeklődésére, kíváncsiságára, mint életkori sajátosságára építve biztosítson a gyermeknek változatos tevékenységeket, melyeken keresztül tapasztalatokat szerezhet a természeti és társadalmi környezetről.”

„Az óvodapedagógus feladata, hogy tegye lehetővé a gyermek számára a környezete tevékeny megismerését, biztosítson alkalmat, időt, helyet, eszközöket a spontán és szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre, a környezetkultúra és a biztonságos életvitel szokásainak alakítására.”

„A gyermek nyitottságára építve az óvoda segítse elő, hogy a gyermek tudjon rácsodálkozni a természetben és az emberi környezetben megmutatkozó jóra és szépre, tisztelje és becsülje azt. Ismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a szülőföldhöz való kötődés alapja.”
(137/1996.(VIII. 28.) Kormányrendelet, 12-13. p.)

A környezeti nevelés fogalma némiképp később változott, 2012-ben az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjában már ez a fogalom szerepel:

A külső világ tevékeny megismerése

1. *A gyermek aktivitása és érdeklődése során tapasztalatokat szerez a szűkebb és tágabb természeti-emberi-tárgyi környezet formái, mennyiségi, téri viszonyairól. A valóság felfedezése során pozitív érzelmi viszonya alakul a természethez, az emberi alkotásokhoz, tanulja azok védelmét, az értékek megőrzését.*

2. ** A gyermek, miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, amelyek a környezetben való, életkorának megfelelő biztos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek. Megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi hagyományok és néphagyományok, szokások, a közösséghez való tartozás élményét, a nemzeti, családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét.*

3. *A gyermek a környezet megismerése során matematikai tartalmú tapasztalatoknak, ismereteknek is birtokába jut és azokat a tevékenységeiben alkalmazza. Felismeri a mennyiségi, alaki, nagyságbeli és téri viszonyokat: alakul ítélőképessége, fejlődik tér-, sík- és mennyiségsszemlélete.*

4. Az óvodapedagógus feladata, hogy tegye lehetővé a gyermek számára a környezet tevékeny megismerését. Biztosítson elegendő alkalmat, időt, helyet, eszközöket a spontán és szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre, a környezetkultúra és a biztonságos életvitel szokásainak alakítására. Segítse elő a gyermek önálló véleményalkotását, döntési képességeinek fejlődését, a kortárs kapcsolatokban és a környezet alakításában, továbbá a fenntartható fejlődés érdekében helyezzen hangsúlyt a környezettudatos magatartásformálás alapozására, alakítására.

(Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja. 363/2012. (XII.17) Kormány rendelet)

1.1.3. Környezeti nevelés Magyarországon

Hazánkban az 1970-as évek elejétől kezdődtek pedagógiai kísérletek az Országos Pedagógiai Intézet vezetésével, ezek szakkörökön illetve biológia óra keretén belül természetvédelem tanítása volt. Ennek megerősítése iskola és óvoda keretein belül az 1978-as kidolgozott tanterv és a központilag megszabott óvodai nevelési program. 1981-től a környezetvédelmi nevelést kibővítették az óvodáskortól az iskoláskor végéig (Györi & Mosolygó-Kiss, 2018) (Havas, 2009).

1992-ben létrejött a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, amely egy olyan szakmai szervezet, melyben óvodapedagógusok, tanítók, tanárok, tanulók, nyugdíjasok, orvosok, színészek újságírók is tagok. Cél a környezettel kapcsolatos ismeretek bővítése, ezzel segítve annak nevelésével foglalkozók munkáját. Továbbá az egyén hatékonyságának bővítése, személyes kapcsolataik tudatosítása és kooperációja (Palmer & Neal, 2002).

1996-ban azt olvashatjuk a magyarországi környezeti nevelés főbb meghatározó dokumentumaiban, hogy az állampolgároknak joga van a környezeti ismeretekhez, azok megszerzéséhez és bővítéséhez. Állami és önkormányzati feladat a környezeti ismeretek átadása és korszerűsítése, mint az óvodában, iskolákban is.

A miniszter olyan környezeti nevelés programot készít, amely magába foglalja annak iskolán kívüli oktatását, egyéni művelését, környezet tudatosság fejlesztésének elveit. A környezeti oktatásnak a természettudományokon és társadalomtudományokon túl, a környezetvédelmi ismereteket, a környezetet veszélyeztető cselekvéseket, annak megelőzését, az egészségre ható tényezőket és az állampolgári jogokat is ismertetnie kell (Palmer & Neal, 2002).

Labanc Györgyi 2001-ben a következőket írja Az óvodások környezeti nevelése című Réce füzetek, élete az óvoda falai között fejezetében: A csoport szobába törekedtünk olyan

légkört biztosítani, ahol a gyermekek növényekkel és állatokkal lehetnek, megtapasztalhatják azok gondozását és fejlődését. A csoport szoba madarai által láthatják, ahogy egy fióka kikel a tojásból, majd idővel elhagyja a fészket, ezzel a gyermekek megélik az élet folyamatosságát, mi közben rá is csodálkoznak arra. Ha nem mesélnénk nekik erről semmit, akkor is hatnak rájuk, hiszen ebben élnek. Olyan dolgokat vigyünk be, melyet megtudnak figyelni, elérhető számukra. Ezzel ők megszokják ezeket a dolgokat, természetesnek veszik, ahogy idősödnek pedig igényükké válhat egy ehhez hasonló környezet és ennek védelme. Továbbá a csoport szoba berendezésénél fontos, hogy a legtöbb bútor természetes alapanyagból készüljön. Környezeti nevelés szempontjából szükségesek azok a könyvek is, melyek növényekről, állatokról szólnak (Labanc, 2001).

1.1.4. Az óvodapedagógus szerepe a környezeti nevelésben

Az óvodáskorú gyermekek elsődleges tevékenysége a játék, melyben folyamatosan tanulnak, tapasztalnak a világról és saját magukról. Az óvodás gyermek érzelm vezérelt, érzésein keresztül lehet hatni rá, ez azt jelenti, hogy a természettel való kellemes élményekkel hatni tud a pedagógus az óvodás gyermek természettel való kapcsolatára. A felnőtt egyben minta is számára, családjában a szülők, az óvodában pedig az óvodapedagógus adja a gyermeknek, azokat a modelleket, melyek a gyermeket segítik a világban való eligazodásban, a szocializációban, személyiségének fejlődésében. A helyi program által az óvodapedagógus megtervezi a nevelő munkát, melynek az Óvodai nevelés országos alapprogramja (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet) az alapja. Az óvodai nevelés tevékenységterületei közé tartozik a környezeti nevelés is, amelynek színterei a csoportszoba, az óvoda udvara, a körülöttünk lévő épített és természeti környezet. Az erdő, mint természetes színtér, a legmegfelelőbb a környezeti nevelésre. Az itt eltöltött idő alkalmat ad arra, hogy a gyermekek megismerjék, megszeressék a természetet, az erdőt, tapasztalatokat szerezzenek róla. A gyermekek kíváncsiságuk és cselekedéseik által szereznek ismereteket az erdőről. Az óvodapedagógusnak feladata a megfelelő ismeret átadása játékosan. A sikeres eredményhez pedig szükséges az óvodapedagógus számára a megfelelő attitűd, az elméleti és szakmai tudás (Hartl, 2020).

1.1.5. Környezettudatosság

1973-ban elsőként Michael P. Maloney és Michael P. Ward környezetpszichológusok vizsgálták a környezeti tudatosságot. Szétválasztották a környezetről való tudást, az érzelmi érintettséget, aktív cselekvésre való hajlamot és környezeti cselekvéseket. Később többen is megfogalmazták a környezettudatosságot, ebből néhányat említenék: Kováts-Németh Mária (2010) szerint a környezeti nevelés valójában a környezettudatos nevelés, amely célja a környezettudatos magatartás kialakítása. A környezettudatosság a társadalom számára olyan tudományosan megalapozott gondolkodás és azon alapozott magatartásforma, amely célja az ember és a környezet közötti harmónia megteremtése (Kováts-Németh, 2010).

A környezeti nevelés célja, hogy kialakítsa az emberekben a környezettudatos magatartást a fenntarthatóság érdekében. Új értékrendek elfogadását és cselekvési, döntési képességeket igényel, amelyek által az emberek életmódja tudatosan megváltozik. Feladata környezettudatosságra nevelés, a környezettudatos magatartás, értékrend, attitűd és érzelmi viszonyulás alakítása (Mikházi, 2006).

A környezettudatosság az által, hogy magában foglalja a gyakorlati megvalósítást, többet jelent, mint a tudat. Környezethez való viszonyulásunk ösztönös és tanult viselkedési mintáktól, illetve ismeretektől függ. (Nahalka, 2008).

1.1.6. Erdőpedagógia

Az erdőpedagógia környezeti nevelés egy szegmense, mely helyszíne az erdő. Az erdőpedagógiai programokat erdész, illetve megfelelő szakember vezeti, melynek témája erdészeti ismeretek, bele értve ez erdei életközösségek és az erdei gazdálkodásról szóló ismereteket (Kováts-Németh, 1989). „Az erdőpedagógia az erdő, az erdei ökoszisztémák, az erdő multifunkcionális szerepének, az erdő értékeinek, az erdő és az ember kapcsolatának bemutatását, az erdőgazdálkodás helyes társadalmi megítélését segíti. Az erdőpedagógia ismereteket közvetít, attitűdöt formál”(Hartl,2022,59.o.).

Az erdőpedagógia kifejezés itthon a 20. századra vezethető vissza. A német országból származó Waldpädagogik kifejezést vették át először az erdészek, azokat a tevékenységeket nevezték így, amelyet az ifjúság körében komplexen végeztek. Ilyen volt az erdő, erdőgazdálkodás és az erdészek munkájának megismertetése, környezettudatos magatartás alakítása (Kováts-Németh, 1989).

Az erdő pedagógia kezdete itthon az 1988-89-es évekhez vezethető vissza. A szakirodalmak 3 helyszínt említenek. Első a Pilisi Parkerdőgazdaság Erdei Művelődés Háza a Visegrádi Erdészet birtokában. Az intézmény Magyarország első hivatalos erdőpedagógiai kezdeményezései közé tartozik. Kezdetben madárvédelemről szóló programokat kínáltak, majd évekkel később komplex erdő megismerő programokat tartottak erdész szakvezetéssel. Sopronban az Erdészeti és Faipari Egyetem néhány erdőmérnök hallgatója 1988-ban megalapította a Soproni Süni Klubot, amely célja a gyermekek környezettudatos magatartásának kialakítása.

Harmadik kezdeményezés a szolnoki 1989-ben alapított Erdei Művelődés Háza, amelyet a Nagykunsági Erdőgazdaság létesített azzal a céllal, hogy az ifjúság számára természetszemléletű oktatást, környezettudatosságra nevelést adjon, illetve bemutassa az erdészeti tevékenységek társadalomra gyakorolt hatását.

Mind három helyszín szorosan kapcsolódik az erdőhöz, amely az erdőpedagógia színtere. Az erdő, mint helyszín, lehetőséget ad az óvodapedagógusok és a szakemberek számára, hogy a gyermekben kialakítsák a környezettudatos magatartást, élmény szerzés és tapasztalatok által (Szabó, 2014).

1.2. ERDÉSZETI ERDEI ISKOLA ÉS AZ ERDEI ISKOLA

A két intézmény egymáshoz szorosan kapcsolódik, részben viszont eltérnek egymástól, így dolgozatomhoz érdemesnek találtam elsőként tisztázni a pontos fogalmaikat. Majd a történelmi áttekintés után megmutatni a szolgáltató szerepüket is.

Erdészeti erdei iskola fogalma:

„Az erdészeti erdei iskola az erdei környezet adottságaira építő, erdőpedagógiát alkalmazó oktatási, ismeretterjesztési intézmény, melyet erdőgazdálkodó működtet. Az erdészeti erdei iskola infrastrukturális és szervezeti háttérrel biztosít az erdőpedagógiai alapokon nyugvó oktató, nevelő tevékenységnek. Célja, hogy elősegítse az ifjúság és a felnőttek erdőbarát, környezettudatos magatartásának kialakulását, fejlődését. Feladata, hogy ráirányítsa a figyelmet a globális környezeti gondokra, és javaslatokat nyújtson lokális megoldásokra. Az erdészeti erdei iskolákban jellemzően erdőpedagógiai foglalkozások zajlanak, de a programokban helyt kaphatnak egyéb kulturális, sport és szabadidős foglalkozások is. A programok zömében az iskolai szorgalmi időszakban zajlanak, a tantervhez és tanrendhez kapcsolódóan. Az erdészeti erdei iskolákat általában óvodások és diákok látogatják, de a felnőtt résztvevők fogadására is mód van” (Országos Erdészeti Egyesület, 2024)

Erdei iskola fogalma:

Az erdei iskola fogalmára több megállapítást is találhatunk a szakirodalmakat olvasva. Dolgozatomba ezekből csupán csak kettőt emelnék ki:

Az erdei iskola, mint elnevezés gyűjtőfogalom. Gyűjtőfogalma azoknak az iskoláknak, amelyek az iskolai tanítás ideje alatt külső környezetükben töltenek el egy hetet, erdőben, folyó mentén, városok zöld övezeteiben, síkságokon és tanyavidéken is egyaránt működhet (Hortobágyi, 1993).

2001 előtt már többen is meghatározták az erdei iskola fogalmát, de pontos definíciót ez év márciusában kapott, a gödöllői Erdei Iskola Konferencián. 2002-től ez a fogalom szerepel a Környezetvédelmi Lexikonban, továbbá a Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetségének honlapján is ezt olvashatjuk, kiegészülve az iskolában töltendő napok számával (Láng, 1993).

„Erdei iskola fogalmának meghatározása: sajátos, a környezet adottságaira építő nevelési, tanulásszervezési egység. A szorgalmi időben megvalósuló, egybefüggően többnapos

(4 éjszaka 5 nap), a szervező oktatási intézmény székhelyétől különböző helyszíni tanulásszervezési mód, amely során a tanulás a tanulók aktív, cselekvő, kölcsönösségen alapuló együttműködésére épül. A tanítás tartalmilag és tantervileg egyaránt szorosan és szervesen kapcsolódik a választott helyszín természeti, ember által létesített és szociokulturális környezetéhez. Kiemelkedő nevelési feladata a környezettel harmonikus, egészséges életvezetési képességek fejlesztése és a közösségi tevékenységhez kötődő szocializáció.” (Erdei Iskola Program Érdekegyeztető Tanácsa, 2013, 5.o)

1.2.1.Történelmi áttekintés

Az erdei iskolák a reformpedagógiai irányzatokkal egy időben jöttek létre az 1900- as évek elején. Olyan humanisztikus vonásokkal és pedagógiai törekvésekkel ellátott irányzat, amely célja, hogy a gyermekeket a hagyományos iskolai keretből kivegye. Az életszerű, tapasztalati tevékenységek által való tanítást képviseli. (Hortobágy,1993).

A változatos tevékenységet hozzáértő szakemberek; erdészek és erdőmérnökök vezetik, formálják a fiatalok erdő- és környezet iránti attitűdjét (Kovátsné, 2011).

Az erdei iskolák létrejötténél fontos szociálpolitikai- és egészségügyi szempontokat is számítottak. A legtöbb szakirodalom szerint az 1903-ban Charlottenburgban alapították meg a grünewaldi erdőben, a mai erdei iskolák őstípusát, az úgy nevezett Freiluftschule- t, az az a szabadlevegős iskolát. Célja, hogy a városokban élő, szennyezett levegőnek ki tett gyermekeket elküldjék a szabadba, ahol megfelelő, egészséges táplálkozás és munka mellett javítsák fizikai és pszichés állapotukat. Az iskola orvosa választotta ki azokat a gyermekeket, akiknek szükségük volt a rehabilitálásra. Ezek a gyermekek a szabad levegőn töltötték egész napjukat, rossz idő esetén húzódtak be a fából készült osztálytermeikbe, úgynevezett barakkba, amelynek egyik oldala teljesen nyitott volt. Az iskolai napokon a gyermekek 30 perces órákon vettek részt délig, majd azt követően a szabad ég alatt heverőkön aludtak. Ébredés után pedig ének, torna vagy játék foglalkozáson vettek részt. A tanárok ilyenkor külön is foglalkoztak a tanulókkal. 3 hónap elteltével felmérték a gyermekek egészségi állapotát. A statisztikák eredményesnek találták az iskolát. Nevelési szempontból is fejlődtek a gyerekek, igényelték a rendet, tisztaságot, pontosságot, alakult egymás iránti tiszteletük is. Fennmaradt adatokból olvasható, hogy 1904. októbere és augusztusa között a gyerekek felénél látható javulás következett be olyan betegségeknél, mint a vérszegénység, szívbaj, skrofulás, tüdőbaj esetén pedig 37,4% volt javulási ráta (Kováts-Németh, 2010).

Eme iskola alapelveit követve, saját rendszerrel jöttek létre a századelején Európa és Amerika szerte hasonló intézmények, melyek kerti-, zöld-, napfény-, vagy erdei névvel váltak utódintézményekké. A példát Magyarország is követte, ugyanis 1908-ban reform-nevelőintézet névvel, Mátyásföldön erdei iskolát hoztak létre, amely megtagadja a hagyományos iskola működésének logikáját és a szabadban végez fizikai termelő munkát, ipari és kereskedelmi tevékenységek mellett. Az iskola fő szempontja a gyermekek hasznos tevékenysége. Amit a tanulók megtermelnek, majd begyűjtenek kint a szabad levegőn, azt kint a természetben szemléltetik pont, mint földrajz és biológiai órán (Hortobágyi, Újjászülető erdei iskolák Magyarországon, 1993).

1918-ban Dr. Manninger Vilmos a brennbergi erdőben található erdei házát adományozta Sopronnak. A Manninger Erdei Iskolát Pócsy Blanka vezette. Az iskola bentlakásosan működött, azzal a céllal, hogy a tüdővészre hajlamos gyermekeket testileg, lelkileg és szociálisan is gondozzák, fejlesszék. A helyszín adottságainak köszönhetően, a természetismeret tapasztalatszerzés által történt (Kováts-Németh, 2010, Hartl, 2022).

Az első és második világháború, illetve a politikai változások miatt az erdei iskolák fejlődése megállt. A háborúk okozta természeti károk mértéke óriási volt, ezek megoldásaként jöttek létre, az 1980-as évekre természetmegismerő, természetvédő szakkörök és táborok, erősödtek a környezet védelmi mozgalmak, ahol először környezetvédelmet, majd környezeti nevelést oktattak. Kiemelkedő jelentőséggel bír az újrálétesült erdei iskolák között a szentlőrinci kísérleti iskola táboriskolája Orfűn, és az 1986-tól a budapesti Deák téri Általános Iskola által Börzsönyben (később több más helyen is) szervezett erdei iskola. A két egymástól független, különböző célokkal és működéssel létrejövő intézmény hű maradt elődjek megismerési folyamatainak megszervezésében. Célja az élet természetes befogadására építeni, az eredeti iskola környezetének teljes megismerése, amely elősegíti a tanulók felfedezés általi, élmény alapú tanulását, életük önálló megszervezését (Hortobágyi, Újjászülető erdei iskolák Magyarországon, 1993).

Az igény növekedéssel bővül a paletta, 1980-as és 90-es években további új erdei iskolák létesültek, illetve a már régóta működő táborozó helyek is erdei iskolaként reklámozták magukat. A pedagógusok között is egyre népszerűbb irányzat, tanulószervezési mód (Hortobágyi, 1993, Lehoczky, 1999).

1996-ban megalakul Szolnokon az Erdészeti Erdei Iskolák Szakosztálya. Elnöke Ormos Balázs az akkori Tanulmányi Erdőgazdaság vezérigazgatója is. A szakosztály célkitűzéseire tartozik az ifjúság és a társadalom környezetbarát magatartásának kialakítása és az erdészeti-erdei-iskola-hálózat kiépítése, továbbá szakmai műhelye legyen az erdészeti erdei iskolák

vezetőinek. A szakosztály megalakulásától kezdve rendezi az „Erdők Hete” rendezvény sorozatot, amellyel a társadalom figyelmét ráirányítják az ország erdeire és erdőgazdaságaira egyaránt, ezzel társadalom felé kezdeményeznek (Szabó, 2011). A környezeti nevelés fogalma itthon is egyre népszerűsödik, ezzel együtt az erdei iskolázás mozgalommá vált. Erdészek, tanárok, nemzeti parkok, civil szervezetek erdei iskola programokat szerveztek. Ennek összefogására 2000-ben a Környezeti Nevelési Kommunikációs Programiroda létrehozta az Országos Erdei Iskola Programot. Ebbe a kezdeményezésbe az Országos Erdészeti Egyesület és az Erdészeti Erdei Iskola Szakosztálya a kezdeteknél már becsatlakozott. Fontosnak tartva az együttműködést.

Az erdőpedagógia népszerűsítésére létrehozták az Európai Erdőpedagógia Hálózatot, amely keretén belül 2006-ban megrendezésre került Sopronban az első Európai Erdőpedagógiai Találkozó, Mészáros Károly és Ormos Balázs szervezésével (Kováts-Németh, 2011).

2008-ban az Országos Erdészeti Egyesület és a Földművelésügyi Minisztérium megállapodást köt, amelyben támogatást kapnak az erdőgazdálkodók által működő erdei iskolák, hogy erdészeti erdei iskolává minősüljenek. Itt fontos megemlíteni, hogy nem csak az anyagi támogatás miatt volt szükséges a megaállapodás, hanem az erdei iskolák egységesítése miatt is. Bizonyos alapelvárásokat kellett teljesíteniük, amely tárgyi, személyi, szervezeti háttérre és programokra kiterjedt. Például: saját erdőterülettel kell rendelkezniük, erdész is vezesse a foglalkozást (Szabó, 2011).

Így jelennek meg, az erdei iskolák mellett, az erdészeti erdei iskolák is. A két intézmény közötti lényeges különbség, hogy az erdészeti erdei iskolákban cél az erdő és erdőgazdálkodás megismertetése a fiatal korosztállyal (Kovátsné-Németh, 2011).

Az erdőpedagógia gyakorlati oktatása az erdőgazdaságok által működtetett erdészeti erdei iskolákban és a Soproni Egyetem erdőmérnök, illetve pedagógusképzéseken van jelen (Hartl, 2022). Mára már szinte minden erdőgazdaság működtet erdei iskolát, ahol az erdészek a pedagógusokkal együtt dolgoznak és érnek el eredményeket, amik tökéletes példái annak, hogy a két szakterület által új kvalitás jött létre (Szabó, 2011).

1.2.2. Az erdei iskola, mint szolgáltatás

Kováts-Németh Mária (2010) szerint az erdei iskola célja, az iskolás gyermekek környezeti nevelése, gyakorlatban való tapasztalatok segítése, élményekhez való hozzájutás segítése. A környezeti nevelésnek és a fenntarthatóságra nevelésnek a valós helyszíne, az erdei

iskola. Az iskola tanítási és tanulási gyakorlatát bővíti az által, hogy problémákra koncentrálnak és ezeket komplexen járja körül. Nevelési feladatoként a gyermekekben környezettel harmonikus kapcsolatot alakít ki és egészséges életmódot. A foglalkozás alappillére a projektoktatás, amely az erdőben zajlik.

Az erdőben lehet a leghatékonyabban az erdőről tanulni. Az iskolák és óvodák saját program szerint vagy pedagógiai programjukhoz igazodva kérhetnek erdei iskolai programot a szolgáltatótól (Hartl, 2022).

A 2013-as, Erdei Óvoda és Iskola Program Érdekegyeztető Tanácsa által kiadott Erdei Iskola minősítés dokumentumai között a következők szerepelnek:

„Erdői iskola szolgáltatás: az a szolgáltatás, amely az Erdei Iskola nevelési és tanulásszervezési egység megvalósításához a megfelelő helyszínt, arra kidolgozott szakmai programot és a szükséges infrastrukturális háttérrel biztosítja.”

„Erdői iskola szolgáltató (a továbbiakban Szolgáltató): az a szolgáltató, aki az adott helyszínre kidolgozott szakmai programot, a programokhoz a szakembereket, eszközöket és anyagokat az óvodapedagógus illetve az iskola pedagógusának igényei és elvárásai szerint az óvoda/iskola pedagógiai programjához igazodóan, szakszerűen és rendszerszerűen biztosítani kész és képes.”

„Erdői iskola program: a fenntarthatóság elvének érvényesülése érdekében egymáshoz rendelt modulok kapcsolódó egysége, időtartama az alsó tagozatban minimum 16, maximum 19 tanóra, felső tagozatban minimum 32, maximum 38 tanóra.”

„Erdői iskola foglalkozás: a legkisebb pedagógiai tervezési egység, azonos típusú, megszakítás nélküli, közvetlen pedagógiai tevékenység (kvázi tanítási óra).” (Erdői Iskola Minősítés Dokumentumai, 2013, 5.0.)

A minősítés önkéntes és az erdei iskola kérelmezi. A kérvényt az Erdei Óvoda- Iskola Szolgáltatók Érdekegyeztető Tanácsa által megbízott Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (KOKOSZ) végzi el. A védjegyet az Érdekegyeztető Tanács ítéli oda, ami az erdészeti erdei iskola esetén „Harkály”, amit négy évig jogosult használni.

1.2.3. Az erdészeti erdei iskola, mint szolgáltatás

Az Erdészeti Erdei Iskolák minősítését az Országos Erdészeti Egyesület által megbízott bizottsága szervezi.

Az erdészeti erdei iskolák programjaik, azoknak tartalma, minősége, továbbá általuk biztosított kiegészítő szolgáltatásaik eltérőek. Három kategória rendszerbe sorolhatóak és minősíthetők: A (bentlakásos) ,B (oktatóhelyes) és C (hátizsákos) kategóriába. Általános kritériumoknak is meg kell felelniük és alapelvárásként kell teljesíteniük, különben a minősítésből kizáródnak (Erdészeti Erdei Iskolák Minősítő Eljárása, 2024). Dolgozatomba ehhez most csak néhány fontosat emelnék ki:

Tárgyi feltételek:

1. *„Az erdőpedagógiai foglalkozások keretében az erdei életközösség, valamint az erdőben folyó emberi tevékenységek - kiemelten az erdő javaival folyó kíméletes és fenntartható gazdálkodás – kerül bemutatásra. Ez akkor hiteles, ha egy erdőgazdálkodó a saját gazdálkodását tudja példaként bemutatni. Emiatt az erdészeti erdei iskolák vonatkozásában alapelvárás, hogy azt egy erdőgazdálkodó működtesse, akinek az erdészeti hatóság által is nyilvántartott üzemi területe eléri a 200 hektárt. (...)*

Személyi- és szervezeti elvárások:

4. *„Az erdőpedagógiai foglalkozásokat, az erdészeti erdei iskola programokat erdész vagy pedagógus szakember vezeti le. Az erdőpedagógiai foglalkozásokat javasoltan, azon belül az erdőgazdálkodás témakörét érintő foglalkozásokat pedig minden esetben erdész szakember tartja. Amennyiben az erdészeti erdei iskolát működtető erdőgazdálkodó az előbbi feladatokra nem alkalmas, akkor a megfelelő szakember (szakemberek) közreműködését munka- vagy megbízási jogviszony keretében kell biztosítani. A megbízási szerződésnek vagy a munkaköri leírásnak ebben az esetben konkrétan ki kell térniük az erdészeti erdei iskolai foglalkozások szervezése, vezetése feladatokra. (...)*

Erdészeti erdei iskolai programmal szemben támasztott elvárások:

6. *„Az erdészeti erdei iskola egész évben képes erdészeti erdei iskolai programot szolgáltatni. (...)*
7. *Az erdészeti erdei iskola programok megfelelnek a megcélzott csoportok életkori sajátosságainak.*
8. *Az erdőpedagógiai foglalkozások színtere az erdő. (...)*

9. *Az erdészeti erdei iskola programoknak legalább 60%-ban erdőpedagógiai foglalkozásokból kell állniuk.*

10. *Az erdőpedagógiai foglalkozások kiemelt témakörei:*

- a. erdő, mint életközösség (fajismeret, ökológia)*
- b. erdő, mint megújuló természeti erőforrás (...)*
- c. az erdő és az ember (...)*
- d. erdő és klíma viszonya (...)*
- e. a fenntartható erdőgazdálkodás (...)*
- f. az erdész munkája (...)*
- g. fenntartható vadászat (...)."*

(Erdészeti Erdei Iskolák Minősítő Eljárása, 2024, 8-11.o)

Az „A” kategóriás erdészeti erdei iskola több napos programokat kínál. Rendelkezik legalább egy min. 15 férőhelyes, zárt és nyitott teremmel, amelyek funkciói megfelelnek a programoknak. Továbbá a terepi foglalkozások lebonyolításához szükséges erdei infrastruktúrákkal, mint a tanösvény, tematikus bemutatóhely, tájékoztató táblák, stb. Egész napos és több napos programok esetén biztosítani képes minimum 15 fő számára szállást.

A „B” kategóriás erdészeti erdei iskola oktatóhelye képes egy vagy több napos programok lebonyolítására, de alacsonyabb szintű az infrastrukturális háttere. Amíg a „C” kategóriás (hátizsákos) erdészeti erdei iskola nem rendelkezik infrastrukturális háttérrel általában, viszont képes az erdőpedagógiai foglalkozásokat tartani (Erdészeti Erdei Iskolák Minősítő Eljárása, 2024).

2. KUTATÁSI KÉRDÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK

A következő kutatási kérdések és hipotézisek feltárása volt a célom:

K1. Van-e kapcsolat az erdészeti erdei iskola és az óvoda között?

H1. A két intézmény között személyes a kapcsolat, hiszen mindkét fél érdeke az óvodáskorú gyermekek ismereteinek bővítése.

K2. Járnak az óvodapedagógusok erdészeti erdei iskolába az óvodai csoportjukkal?

H2. Feltételezem, hogy rendszeresen ellátogatnak az óvodapedagógusok a gyerekekkel erdészeti erdei iskolába vagy kérnek szakembertől segítséget erdei kirándulásaik során.

K3. Miért lehetnek jó lehetőségek az erdészeti erdei iskolák programjai az óvodák számára, környezeti nevelés szempontjából?

H3. Az erdészeti erdei iskolában a gyermekek hiteles forrásból kapnak ismereteket az erdővel kapcsolatban, illetve játékos keretek között zajlik az élmény és tapasztalat szerzés.

2.1.KUTATÁSI MÓDSZEREK

Dolgozatom kutatási része két egységből épül fel, óvodapedagógusok oldalról és erdészeti erdei iskola oldaláról is megvilágítottam a témámat. Az utóbbi esetében, primer kutatásként 2023 október 5-én, 4 erdőgazdaság erdészeti erdei iskolájával készítettem félig strukturált, egyéni interjúkat Sopronban, a 27. Erdők Hete rendezvényen. Kérdéseimre az erdészeti erdei iskola munkatársai válaszoltak személyesen és beleegyeztek, hogy említhetem a nevüket is. A félig strukturált interjú 3 egységből áll; először az erdészeti erdei iskola dolgozóiról ad információt, majd a programokra végül az óvoda és az iskola kapcsolatára tér rá. A személyes interjún a kérdések egymást követték, figyeltem a kérdések és a válaszok közti összefüggésekre.

A kutatás második részében az óvodapedagógusok számára 2024 tavaszán a Google Űrlap felületén készítettem el a félig strukturált kérdőívet, amely 21 kérdésből áll. A kérdőívben 12 zárt és 9 nyitott kérdés szerepelt, amelyet internetes oldalakon, illetve ismerőseim körében osztottam meg. A kérdőív első része a kitöltőkről szolgáltat adatot; a második az óvodáról; majd az óvodapedagógus és az erdészeti erdei iskola kapcsolatáról tesz fel kérdéseket; végül az erdészeti erdei iskola környezeti nevelésre gyakorolt hatásának megítélésére kérdez rá. A kérdőívet összesen 60 fő óvodapedagógus töltötte ki, az ország 10 vármegyéjéből érkeztek a válaszok.

2.2.KUTATÁSI ERDEMÉNYEK BEMUTATÁSA ÉS ELEMZÉSE

2.2.1.Kérdőív az óvodapedagógusoknak

Az óvodapedagógusok körében kíváncsi voltam hány éve dolgoznak óvodában (1. ábra).

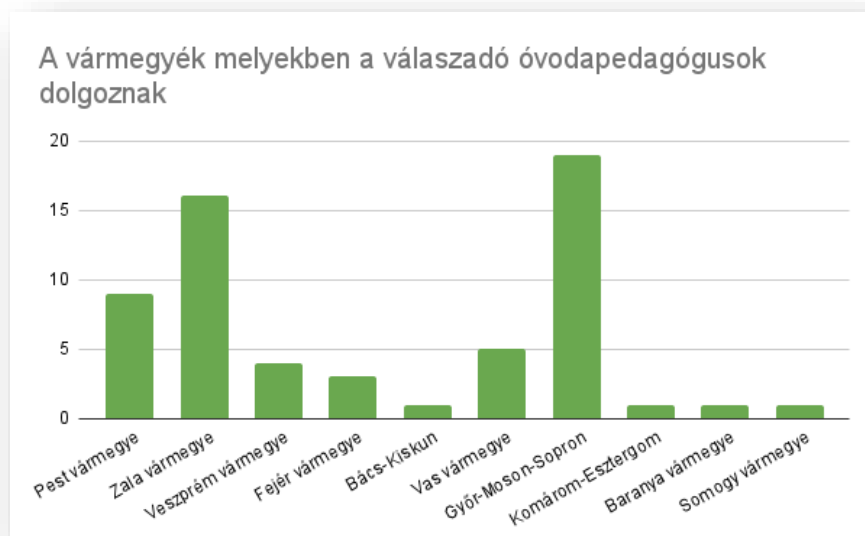
1. ábra: Az óvodapedagógusok szakmában eltöltött éveinek száma

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények azt mutatták, hogy válaszadók között a legnagyobb százalékban a több évtizede óvodában dolgozók voltak jelen. A már több mint 16 éve óvodapedagógusként dolgozó kitöltők száma összességében 58,3%.

18 fő dolgozik öt éve vagy annál kevesebb ideje óvodában.

A válaszok 10 vármegyéből érkeztek vissza (2-es ábra).

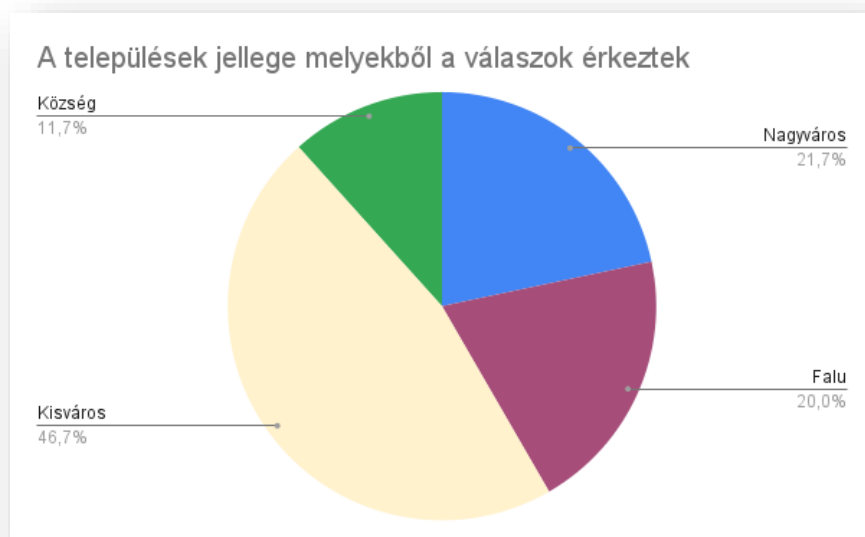

2. ábra: Az óvodát fenntartó vármegyék aránya

Forrás: saját szerkesztés

A vármegyék közül a legpreferáltabb 19 fővel (31,6%) Győr-Moson-Sopron. Ugyanakkor Zala vármegyéből is magas százaléku kitöltés érkezett (26,6%)

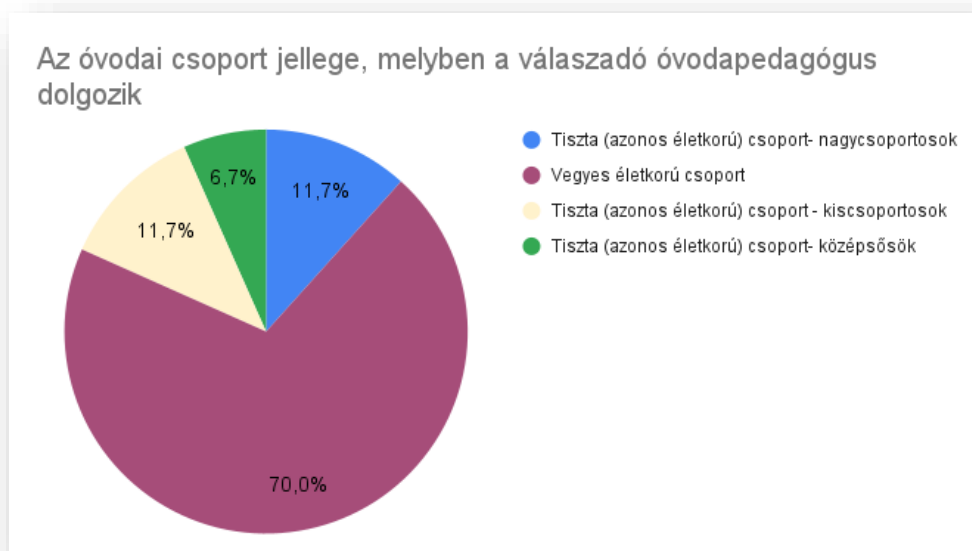
A következőkben megvizsgáltam a település szerinti megoszlást is. Legnagyobb arányban 46,7%-ban kisvárosokból érkeztek a válaszok. Érdekes volt, hogy a falu (20%) és a nagyváros (21,7%) közel azonos arányban jelent meg a válaszok alapján (3-as ábra).

3. ábra: A települések jellegének aránya

Forrás: saját szerkesztés

Megkérdeztem milyen, hogy az kitöltő csoportban dolgozik. A negyedik ábra bemutatja az óvodai csoportok jellegét, amelyekben a válaszadó óvodapedagógusok dolgoznak (4-es ábra).

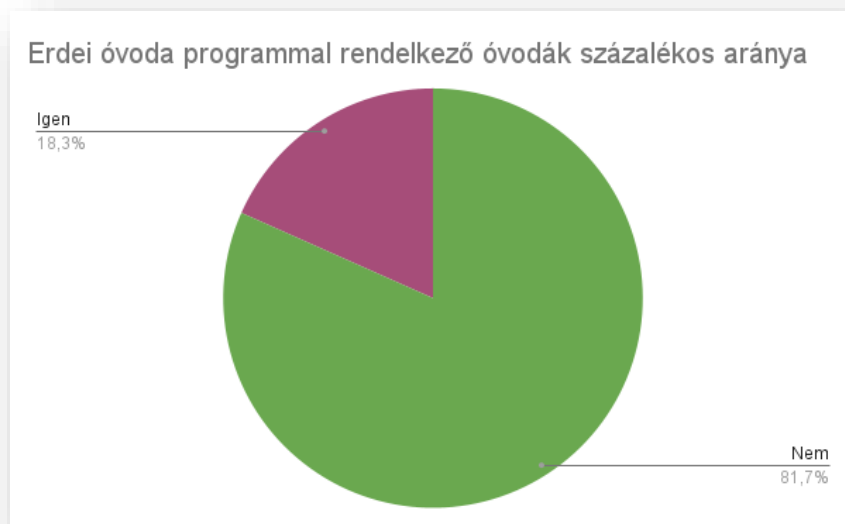
4. ábra: az óvodai csoportok jellege, melyekben a válaszadó óvodapedagógusok dolgoznak

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadó óvodapedagógusok 70%-a vegyes életkorú gyermek csoportban, azonos életkorú kis-, és középső csoport mindössze 18,4% végez munkát.

Kíváncsi voltam arra is, hogy milyen program szerint dolgoznak. A válaszok alapján látható volt, hogy legnagyobb arányban vannak a helyi pedagógiai programok. Néhány esetben megjelentek akkreditált, választható nevelési programok, például a Zilahi Józsefné: Óvodai nevelés játékkal, mesével című programja. A helyi pedagógiai programok között említett hangsúlyosan környezeti nevelést preferáló program 10 főnél jelent meg.

A pedagógiai program kapcsán rákérdeztem arra is rendelkeznek-e erdei óvoda programmal az adott óvodák. A következő ábra ennek a kérdésnek a százalékos arányát mutatja (5. ábra).

5. ábra: *Erdei óvoda programmal rendelkező óvodák százalékos aránya*

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények alapján 81,7%-ban nem rendelkeznek erdei óvoda programmal.

Fontos volt számomra, hogy megtudjam a válaszadó óvónők óvodái mekkora hangsúlyt fektetnek a környezeti nevelésre. Az óvodapedagógusok, egy 1-től 5-ig terjedő skálán bejelölhették, mennyire hangsúlyos a környezeti nevelés abban az óvodában, amelyben dolgoznak (6. ábra).

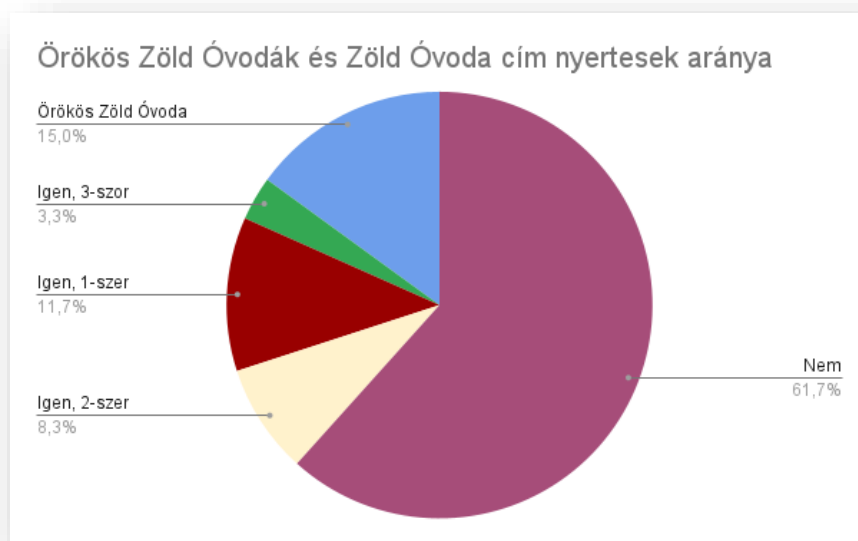

6. ábra: *Az óvoda programjában 1-től 5-ig terjedő skálán, mennyire hangsúlyos a környezeti nevelés a válaszadók óvodájában*

Forrás: saját szerkesztés

46,6% (28 fő) szerint a leghangsúlyosabb, 21 fő (35%) szerint is hangsúlyos. A két kategóriát összeadva megállapítható, hogy a mintában résztvevők legnagyobb százalékban fontosnak tartják a környezeti nevelést (6-os ábra).

A pedagógiai program és környezeti nevelés mellett érdekelt az is, vajon az adott óvodák mekkora arányban tartoznak a Zöld óvodák közé, illetve hányszor nyerték el ezt a címet. A következő ábra ezt a kérdést szemlélteti (7-es ábra).

7 ábra: Örökös Zöld Óvodák és Zöld Óvoda cím nyerteseinek aránya

Forrás: saját szerkesztés

Megkérdeztem található-e erdészeti erdei iskola az óvoda közelében, valamint kapcsolatban van-e a két intézmény egymással. 68,3%- a válaszadók közül nemmel, és csupán 30% válaszolt igennel válaszolt, arra hogy van erdészeti erdei iskola az óvoda közelében. A van-e kapcsolat az intézmények között kérdésre a válaszadók 76,7% nemmel és 23,3% igennel válaszolt (8-as ábra).

8. ábra: Erdészeti erdei iskolák és óvodák egymás közötti kapcsolatának aránya

Forrás: saját szerkesztés

Az igenlő válaszok esetén rákérdeztem az erdészeti erdei iskolák nevére is. Itt a következő válaszokat kaptam:

- *Erdei Garabonciás*
- *Nyitnikék Erdészeti Erdei Iskola*
- *Balaton-felvidéki Erdészeti Erdei Iskola*
- *Bakonyi Kisbetyár Erdészeti Erdei Iskola*
- *Muck Endre Erdészeti Erdei Iskola*
- *Fertő-Hanság Nemzeti Park*
- *Dunasziget Erdészeti Erdei Iskola és Kulcsosház*
- *Fertő-Hanság Nemzeti Park*
- *Kimlei Erdei Iskola*
- *Mókus Suli Erdészeti Erdei Iskola és Erdő háza*
- *Sziágyi Erdei Iskola*

Kíváncsi voltam arra is, hogy járnak-e az óvodai csoporttal erdészeti erdei iskolában és milyen gyakorisággal. Itt az általam megfogalmazott válaszokat jelölhettek be a kitöltő óvodapedagógusok, melyek az alábbiak százalékos arányban feltüntetve:

- Igen, rendszeresen 10%
- Igen, néha 3,3%
- Nem jutottunk még el sajnos 36%

- Nem, de erdei kirándulásainkhoz kérünk szakember (erdész, madarász) segítségét 30%
- Nem, eddig még nem gondoltam rá 10%

Lehetőséget adtam arra is, hogy a kitöltő óvodapedagógusok önálló választ adjanak meg. Itt a következő válaszokat írták:

- *„Már volt erdészeti és madarászati kapcsolatunk egy-egy témahét kapcsán”*
- *„Rendszerint a saját ismereteink alapján vezetjük az erdei túrákat.”*
- *„Csak a nagycsoportosok vesznek részt ilyen programon”*

A nemleges választ jelölőktől megkérdeztem, miért nem járnak az óvodai csoporttal erdészeti erdei iskolába. A következő válaszokat fogalmazták meg:

- *„A település közelében nem található erdészeti erdei iskola és a gyermekek messzebb való utaztatása komoly feladat a magas létszám és a kevés munkatárs, felnőtt miatt.”*
- *„Évente egyszer megy az óvoda kirándulni egy fél napra.”*
- *„Inkább az iskoláskorú gyermekeknek szerveznek programokat.”*
- *„6 éve működik még csak az óvodánk. Fokozatosan építjük hagyományos és Zöld programjainkat és tevékenységeinek.”*
- *„Mert már így is sok programban veszünk részt. Legfőképpen viszont a kapcsolat hiánya miatt. Továbbá hogy megtervezni ilyen látogatások az nem kis pénz (busz stb.) a fenntartó nem támogatná, alapítványi díjakból pedig épp kihúzzuk így is.”*
- *„Állatbarát óvodai címet készülünk megpályázni. Így efelé haladunk tervben és tettben.”*
- *„Kapcsolataink a helyi Múzeumokkal vannak.”*
- *„Nincs rá igény.”*
- *„Nem gondoltunk rá, hozzánk amúgy is közel a természet. Gyakran teszünk élményszerző sétákat minden évszakban, közvetlen közélről figyelhetjük meg a természet változásait, ráirányítjuk a gyermekek figyelmét a környezetünk védelmére és a megbecsülésére.”*
- *„Közvetlen helyi környezetünkben is van lehetőségünk erdei ovi szervezésére.”*
- *„A lehetőségek, ilyen jellegű kapcsolatok nincsenek jelen.”*
- *„Az intézmény egyházi fenntartású, a jövőbeni célok között szerepel ennek a titulushoz a megszerzése.”*
- *„Újonnan induló óvoda vagyunk.”*

- „Magunk igyekszünk változatos programokat szervezni.”
- „Még annyira friss ez a Zöld Óvoda cím, hogy egyelőre próbálunk bele rázódni.”
- „Nincs a közelben ilyen lehetőség.”
- „Nem tudom.”
- „A vezetőn múlik”
- „Sajnos nem ismerünk olyan embert, akit felkereshetnénk.”

A válaszok változatos képet mutattak, nem élnek, nem használják ki a lehetőséget.

Témámhoz kapcsolódva a következő kérdésben arra válaszoltak a kitöltő óvodapedagógusok, hogy milyen témával kapcsolatban keresték fel az óvodapedagógusok az erdészeti erdei iskolákat. A következőkben leggyakrabban megjelenő válaszokat olvashatjuk:

- Környezeti nevelés, jeles napok megtartása pl: Madarak-fák napja,
- Évszakok, kirándulások, madártanösvény.
- Madárgyűrűzés, méhlegelő telepítés.
- Az élővilág tüzetesebb megismerése, közvetlen módon tapasztaltatás.
- Erdő, erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás.
- Élet a vízben.

A kérdőívben rákérdeztem arra is honnan szerzett tudomást, a kitöltő óvodapedagógus, az erdészeti erdei iskola programjairól. Ehhez a kérdéshez 4 választ fogalmaztam meg, melyek közül többet jelölhettek, illetve megadtam annak is a lehetőségét, hogy szabadon fogalmazzanak meg választ. A négy általam írt válasz a következő:

- Személyes kapcsolat
- Interneten olvasott róla
- Újságban olvasott róla
- Nincs kapcsolat

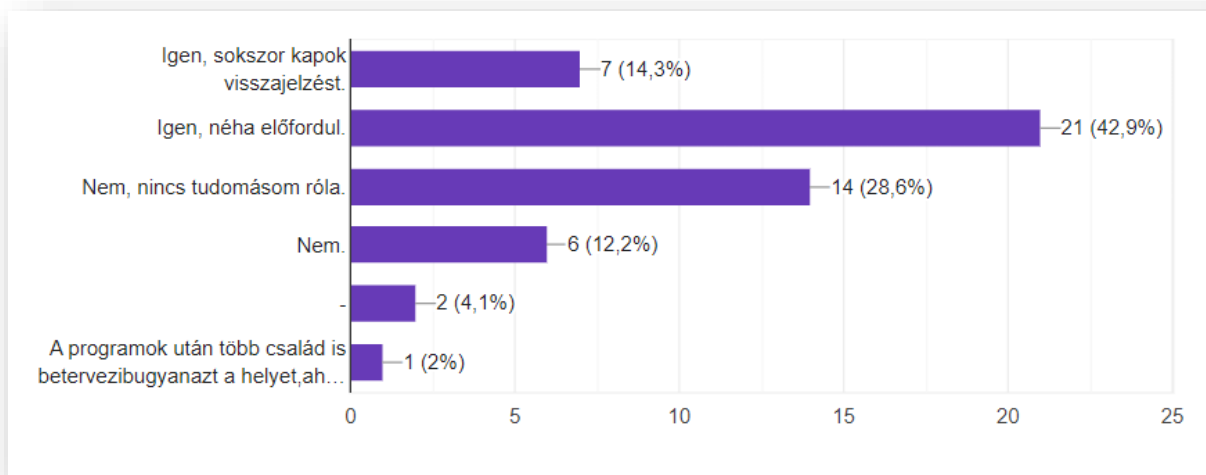
A legtöbb esetben a „Nincs kapcsolat választ jelölték” a válaszadók (44%), a második legtöbbször jelölt válasz a „Személyes kapcsolat” 28%-ban. Harmadik legtöbb esetben az „Interneten olvasott róla” választ jelölték 22%-ban. 2% pedig az „Újságban olvasott róla” lehetőséget választották. További 2%-ban jelöltek két választ egyszerre, ezek az „Interneten olvastak róla, Újságban olvastak róla” és a „Személyes kapcsolat, Interneten olvasott róla” válasz lehetőségek voltak.

Dolgozatomhoz releváns volt megkérdezni, hogy a két intézmény között kik a kapcsolattartók. Erre a kérdésemre 32 fő jelölte a „Nincs kapcsolat” választ, 19 fő az „Óvodavezető, Erdészeti Erdei Iskola vezető”; 8 fő pedig az „Óvónő, Erdészeti, Erdei Iskola munkatársa” választ jelölte. 1 fő szabadon válaszolta a következőt: „Zöld Óvoda munkaközössége”

Majd arra kérdeztem rá, mit gondolnak arról, hogy miért lehet jó lehetőség az erdészeti erdei iskola programokban részt venni. Előre megfogalmazott válasz lehetőségeket adtam, amelyekből egyszerre többet is jelölhettek. A legtöbben a „Játékos módszerekkel ismerkedhetünk az erdőben az erdőről” választ jelölték (86,7%). Második legtöbb esetben az „Ismeret és élmény szerzés” szempontot jelölték (76,7%), harmadik esetben a „Környezeti nevelésben fontosnak tartom, hogy a gyermekekkel az erdőbe is eljussunk” válasz szerepelt (63,3%). Negyedikként „A szakemberektől hiteles információkat kapunk az erdővel kapcsolatban” választ (58,3%). Ugyanakkor a „Szeretném, hogy a gyermek ismereteket szerezzen az erdőgazdálkodással kapcsolatban is” választ kis mértékben jelölték (13 fő). A válaszadók közül senki nem jelölte be a „Nem tartom különösebben fontosnak” választ és egy személy az egyéb lehetőségre azt a választ írta, hogy „*Saját magunk is szervezünk ilyen programokat*”. A válaszok alapján látható volt, hogy helyes elképzeléseik vannak a kapcsolat előnyeiről, ugyanakkor kevesen veszik igénybe a lehetőséget.

Szerettem volna feltérképezni, hogy az erdei programok után az ott szerzett élmények, ismeretek miként tükröződnek vissza a gyermek mindennapjaiba. Erre a kérdésre is megadott válasz lehetőségek közül választhattak a kitöltő óvodapedagógusok és lehetőséget adtam arra is, hogy ők fogalmazzák meg a választ. Legtöbb esetben a „Barkácsolunk a erdőben gyűjtött kincsekből, közben az ismeretek felidéződnek” választ jelölték (31 fő). „Az utána lévő napokban újra játssza élményeit” (27 fő); „Az ismeretek és élmények a gyerekek által kezdeményezett beszélgetésben megjelennek” (26 fő) és a „Pedagógusok által irányított beszélgető kör keretében” (25 fő) válaszokat hasonló arányban választották. 21 fő választotta „Az utána lévő napokban spontán rajzol róla” és 15 fő „Séta közben” választ. 2 fő önállóan a következőket válaszolta: „*Nagyon, nagyon várják, szeretik, sokat beszélnek róla pl. Az udvaron, ahol találkozunk*” ; „*A megszerzett tapasztalatok beépülnek személyiségükbe! Vegyes csoport lévén az ismereteket évek után is feltudják idézni, építenek/ építhetünk rá és tovább bővítik/ bővíthetjük*”. További két fő pedig nem jelölt semmit ennél a kérdésnél.

A következő kérdés arra vonatkozott van-e tapasztalatuk arról, a gyermekek családjukkal is felkeresik-e az erdészeti erdei iskolák által kínált programokat. Az általam előre megfogalmazott válaszok közül legtöbb esetben azt jelölték, hogy „Igen, néha előfordul” (21 fő). Második esetben a „Nem, nincs tudomásom róla” választ jelölték (14 fő). 7 fő választotta az „Igen, sokszor lehetőséget, 8 fő a „Nem” választ és egy fő szabadon kifejtette, hogy „A programok után több család is betervezi ugyan azt a helyet, ahol korábban az óvodai látogatás történt.” (9-es ábra)

9. ábra: Arra vonatkozó tapasztalat, felkeresik-e a családok a gyermekekkel az erdészeti erdei iskolákat a gyermeki élmény hatására

Forrás: Saját szerkesztés

Lezárásként lehetőséget adtam a válaszadó óvodapedagógusoknak arra, hogy egyéb észrevételeket fogalmazzanak meg a témával kapcsolatban. A következőket írták:

- „Nagyon szeretem a terepi foglalkozásokat, ha tehetjük, minden évszakban eljutunk a nagykanizsai Csónakázó tóhoz, megismerkedünk a madártanösvénnyel, az erdőben szakembertől szerezhetik az ismereteket. (...) Szerintem fontos, hogy az óvodapedagógus nyitott legyen a terepi foglalkozásokkal kapcsolatosan. Tegye élményszerűvé a tanulást, minél többet tapasztalhassanak a gyermekek a szabadban.”
- „Egészen biztos vagyok benne, hogy élményekben és tapasztalatokban gazdagon lehet részt venni ilyen erdei iskolai programban.”
- „A mi óvodánkban 3 napos erdei óvodai program működik 3 éve. Ebben a nagy és középsős korú gyermekek vesznek részt az óvodapedagógusok irányításával, a saját

"Erdei Óvoda " programunk szerint. (...)És mindennap ennek rajzos, kézimunkás, mesés feldolgozása az élményszerző séták után megvan."

- *„Élményalapú nevelés az alapja mindennek! A gyermeknek érezni, látni, szagolni, megfogni kell, hogy megismerhesse és szerethesse. Ha megszerette, utána már vigyázni fog rá! Ehhez az is nagyon fontos, hogy a felnőtt ismerje, tisztelje és szeresse a természetet összefüggéseivel együtt!”*
- *„Mi gyakran látogatunk el a közeli erdőbe, ahol megismerjük az erdő szépségét, kincseit. Terméseket gyűjtögetünk, melyekből mi is barkácsolgatunk.”*
- *„A gyermekek környezeti, természetvédelmi nevelése fontos számomra, egyéni célom ennek kiterjesztése a jelenlegi munkahelyemen.”*
- *„Jó lenne, ha lenne ezzel kapcsolatban egy módszertani segítségnyújtás, vagy évente 2-3 program, amiben az erdei iskolák segítenék a pedagógusok munkáját. Akár közszolgálat keretében.”*

2.2.2. Interjú az erdészeti erdei iskolák munkatársaival

A következő négy erdészeti erdei iskolával készítettem interjút:

- Ravazdi Erdészeti Erdei Iskola (Kisalföldi Erdőgazdaság Zrt.)
- Muck Endre Erdészeti Erdei Iskola (Erdőháza) (TAEG Tanulmányi Erdőgazdaság Zrt.)
- Bakonyi Kisbetyár Erdészeti Erdei Iskola (Bakonyerdő Zrt.)
- Budakeszi Vadaspark Erdészeti Erdei Iskola (Pilisi Parkerdő Zrt.)

Az interjúk kezdeténél fontosnak tartottam tudni pontosan melyik erdőgazdasághoz tartozik az adott erdészeti erdei iskola. Az Erdőgazdaságok közül a Bakonyerdő Zrt. és a Kisalföldi Erdőgazdaság Zrt. több erdészeti erdei iskolát is működtet egyszerre. Megtudtam, hogy az erdészeti erdei iskolák 1999-2019 között létesültek és minősültek, erdészeti erdei iskolává és adnak programokat az odalátogatóknak.

Második kérdésem, programjaik tematikájára irányult. Mivel mind a négy erdészeti erdei iskola más környezetben helyezkedik el, különböző programokat kínálnak. A Bakony Erdő Zrt. 4 erdészeti erdei iskolája között is eltérő a tematika. *„Pl.: Bakonyi Kis Betyár Erdészeti Erdei Iskolához közel helyezkedik el Bakonybél, ahol megtalálható a csillagda; élnek szerzetesek, akik gyógynövényes kertet művelnek. Minden erdei iskolának van tanösvénye, erdészeti ismereti foglalkozások tartása lehetséges. Vannak 3-5 napos programok, amelyben tanösvényen sétálunk, erdőpedagógia foglalkozásokat tartunk, például térkép ismeretet, gyógynövény ismeretet, vízvizsgálatot, kincskeresést, éjszakai vadlest, vadmegfigyelést, vadászkutya bemutató”* (Interjú 3). Továbbá nem mindegyik iskola kínál bentlakásos programokat. A Muck Endre Erdészeti Erdei Iskola több napra, kimondottan csak nyáron szervez tábor formájában programot, amelyen az óvodás korosztály életkoruk miatt nem vesz részt. Természetesen nincsenek kizárva az óvodások, viszont nem óvónők által kezdeményezett program, ahol egy egész csoport menne egyszerre, hanem bármely korosztályból jelentkezhetnek. Elmondásuk szerint 20-30 fő közötti a létszám, ahol 7 és 13 éves kor között van a gyermekek életkora jellemzően. A Balaton-felvidéki Erdészeti Erdei Iskolában arról számoltak be, hogy náluk az egyik környékbeli óvoda minden évben visszatér több napos, bentlakásos foglalkozásra.

A Budakeszi Vadaspark állandó témákat kínál, melyet két körletükre; a kis- és nagy vad körletükre osztottak fel úgy, hogy ezek is témákra ágazódnak, például: az állatok rejtő színei, család felépítés, stb. Az elhangzottak alapján kiemelném, hogy ezek úgynevezett állandó szakvezetések, melyre a csoportok előre jelentkeznek. Ezek a programok az elmondottak szerint, egy órás programok, viszont az óvodások számára, életkori sajátosságaikra figyelve csak 45-50 percesek. Tematikus programjaik is vannak jeles napok környékén, például: medve

les, ami az óvodások körében a legnépszerűbb. Mivel vadasparkként is üzemelnek ugyan úgy, mint Sopronban, az Erdőházában (TAEG, Muck Endre Erdészeti Erdei Iskola), az állatsimogató rész egész évben nyitva áll a látogatók számára, legyen szó bármely korosztályról. A Muck Endre Erdészeti Erdei Iskola tematikus bemutató teremmel is rendelkezik, ahova interjú alanyom elmondása szerint, az általános iskolás korosztály látogat és még nincs nagy tapasztalatuk óvodás gyermekekkel. A Ravazdi Erdészeti Erdei Iskola kiemelte, hogy rendelkeznek alap erdei iskola program tervvel, melyet az aktuális eseményekkel (évszak, erdei és mezei munkálatok) egészítenek ki.

Kutatásom során lényegesen fontosnak tartottam, hogy megtudjam, az erdészeti erdei iskolák a tematikájukban konkrétan mit kínálnak az óvodás csoportok számára. A válaszok az erdészeti erdei iskolák között annyiban hasonlítottak, hogy mind a 4 erdészeti erdei iskola igazítja programjait a korosztályokhoz, külön kért igényeikhez és életkori sajátosságaihoz. *„Népszerű programunk a nyom ismeret, ami a soproni parkerdőben zajlik, ez óvodásoknak egy 45 perces kis foglalkozás. Itt kapnak egy nyomhatározót és azt az adott nyomot keresik a földön”* (Interjú 2).

A Budakeszi Vadaspark viszont külön korosztály célzottan hirdeti a programjait. Rákérdeztem arra is, hogy milyen korosztályok látogatják az adott erdészeti erdei iskolákat, illetve melyik korosztály leginkább a célközönség. A válaszok alapján kiderült, hogy egyformán fogadják mind az óvodás, mind az iskolás korosztályt, sőt még családok számára is kínálnak programokat. *„Szakmát tekintve könnyebb, ha óvodás csoport jön, hiszen itt jönnek az óvónők, dadusokkal. Van, hogy családdal együtt jönnek az óvodások, itt ugye a testvérek, szülők, nagyszülők is becsatlakoznak, teljesen más tempóba kell haladnunk, ez kicsit nehezebb, viszont ez is egy tanuló kirándulásként működik”* (Interjú 1). Az óvodások közül a nagycsoportos korosztályt emelték ki az erdészeti erdei iskolák. Az interjúk alapján arra a következtésre jutottam, hogy az iskolásoknak több idejük van az erdészeti erdei iskolában lenni, mint az óvodásoknak, akiknek délután csendes pihenő van. Kiderült az is, hogy az iskolás korosztályból, leginkább az általános iskola alsó tagozatos osztályai járnak leggyakrabban erdészeti erdei iskolába. *„Minden korosztályt szívesen látunk, természetesen. Az óvodás csoportokból viszont kevesebb van, ők egyébként is rövidebb időre, fél illetve egy napokra jönnek. Az iskolások azok, akik egésznapra vagy több napra jönnek”* (Interjú 1). *„Elsősorban az általános iskola alsó tagozatosai, kiemelten az első és második osztályosok, ők adják a többséget. De felsősök, középiskolások, az utóbbi években pedig az óvodások is látogatják az intézményt”* (Interjú 2). A Bakonyerdő Zrt. 4 erdészei erdei iskolája közül három iskola szállás hellyel is rendelkezik, ahol családokat is eltudnak szállásolni. Munkatársuktól megtudtam, hogy

több napos programokon részt vesznek bentlakással, a családok és vezetett kirándulásokat kérnek az erdészeti erdei iskola dolgozóitól.

Következő kérdésemben a programok felépítésére voltam kíváncsi, ami hasonlóan, mint tematikáik, mindegyik erdészet erdei iskolánál eltérően épülnek fel, viszont a gyermek életkori sajátosságaira figyelve a programok játékosan és komplexen zajlanak. *„Vegyük például a legnépszerűbb programunkat, a medve lest. Elsőként játékosan megismerkedünk a medvével, mint állattal mindenféle ügyességi játékokon keresztül, majd a végén felmegyünk a medvéhez, akit egy hosszú bambusz rúd segítségével megetethetnek keksszel, majd énekelnek neki és megnézik meglátta-e már az árnyékát”* (Interjú 4).

A Budakeszi Vadaspark Erdészeti Erdei Iskolája jeles napoknál egyszerre több csoportot is fogad és több kisebb helyszínen játékos ismeretterjesztő anyagokat helyeznek ki számukra. A Ravazdi Erdészeti Erdei Iskola munkatársa a következőképp nyilatkozott: *„Úgy szoktam a programot összeállítani, hogy legyen benne szakmai anyag mindenképpen. Van egy erdészet történeti gyűjteményünk, az erdészmunkája, a környékbeli növények, állatok és a Pannonhalmi-dombságot, mint tájegységet betudjuk mutatni, ez szakmailag és környezetnevelési tekintetben összefoglaló. Mindig sétálunk, hogy legyen egy kis mozgás, van kilátónk, ahol megnézzük a környékbeli madarakat, állatokat, ugye ez egy másfajta tanulás itt. Végül mindig barkácsolunk valamit, témához kapcsolódóan”* (Interjú 1).

A Bakonyerdő Zrt. Erdészeti Erdei Iskoláinál is hasonlóan, mint a Budakeszi Vadaspark Erdészeti Erdei Iskolájánál, komplexen foglalkozáson vesznek részt a gyermekek, ahol a játékos ismeretszerzés mellett sétálnak, barkácsolnak. *„Az óvodásoknak nem tartunk előadást, jobban preferálják a játékos ismeretterjesztőket. Velük a tanösvényen elindulunk egy darabon, vagy az erdei iskola körüli erdőben, ahol vizsgálódunk, megfigyeljük a növényeket, rovarokat, felfedezzük a környezetet. Itt van, hogy tematikusan gyűjtünk is elhullt növényi részeket, amiket visszatérve az erdei iskolába, egy kis pihenés után, alkotnak az összegyűjtött dolgokból, de ez mellett is van egy kis kreatív alkotás program. Nekik egyébként nem tartunk, mivel a figyelmüket nehéz lekötni, inkább játékkal adjuk át az ismereteket”* (Interjú 3).

Itt kiemelném, hogy a Muck Endre- és a Budakeszi Vadaspark Erdészeti Erdei Iskola kilátogat óvodákba és játékos keretek között, életkori sajátosságokhoz mérten, tartanak komplex ismeretátadó foglalkozást. A programot az óvónők kérik és egyeztetik az erdészeti erdei iskola munkatársaival. *„A környéki óvodákba is kilátogatunk, késő ősztől, tavaszig környezeti nevelés keretében. Lövön és Fertőszéplakon is voltunk már. Ilyenkor dobozokban felfedező csomagot viszünk, ezt dolgozzuk fel a helyszínen”*(Interjú 2). *„Környezeti nevelés keretén belül látogatnak el a kollégáim, azokba az óvodákba, ahova hívnak minket és például*

az őszi témakörön belül játékosan megismerkednek pár vonuló madárral, mit kell róluk tudni, milyen nehéz nekik az út, milyen sokat esznek előtte, mi történik azokkal, akik itt maradnak” (Interjú 4).

A családi napjaiknak és családi programjaiknak felépítése is más az erdészeti erdei iskoláknak: *„Van, hogy családdal együtt jönnek az óvodások, itt ugye a testvérek, szülők, nagyszülők is becsatlakoznak, teljesen más tempóba kell haladnunk, ez kicsit nehezebb, viszont ez is egy tanuló kirándulásként működik”* (Interjú 1).

A következő kérdésem arra irányult ki tartja a gyermekeknek a foglalkozást, illetve milyen végzettséggel rendelkeznek. Az erdészeti erdei iskolákban kivétel nélkül természettudományos szakképesítéssel rendelkező szakemberek dolgoznak, elsősorban erdőmérnökök, vadgazda mérnökök, természetvédelmi mérnökök, erdész technikusok. A Budakeszi Vadaspark Erdészeti Erdei Iskolájában erdőpedagógiai szakképesítéssel rendelkező tanító és óvodapedagógus dolgozik. Viszont erdőpedagógiai szakképesítéssel rendelkező munkatársak is vannak, akik a természettudományi végzettségük mellett szerezték meg az erdőpedagógiai szakképesítéseiket a Soproni Egyetemen unikális képzéseinek egyikén. Nem mellesleg a négy erdészeti erdei iskola munkatársa is, akikkel az interjút készítettem.

Fontos volt megtudnom azt is, hogy a két intézmény között kik a kapcsolattartók. Itt minden esetben azt a választ kaptam, hogy az erdészeti erdei iskola dolgozóit személyesen keresik fel az óvónők, illetve pedagógusok. *„Személyes kapcsolattartás van az óvónőkkel és a tanárokkal. Az óvodák tematikusan kérnek programot, például évszakhoz kapcsolódó témában, illetve mi kínálunk programot, ők ilyenkor kilátogatnak hozzánk, az erdőházába”* (Interjú 2).

Érdekelt milyenek a visszajelzések az erdészeti erdei iskolák felé, illetve van-e szükségük önmaguk reklámozására. Ennél a kérdésemnél mindegyik erdészeti erdei iskola dolgozójától megkaptam azt a választ, hogy visszatérő csoportjaik vannak, az által, hogy partneri viszonyt ápolnak a pedagógusokkal, akik évről évre érkeznek az éppen aktuális óvodásaikkal és tanulóikkal. Ebből adódóan nem igazán szükséges magukat hirdetni. Viszont működtetnek Facebook oldalt, ahol megosszák eseményeiket. Továbbá Instagram fiókot üzemeltet a soproni Erdőháza, amihez hozzátartozik a Muck Endre Erdészeti Erdei Iskola, hasonlóan a Budakeszi Vadasparkhoz, amihez pedig a Budakeszi Vadaspark Erdészeti Erdei Iskola tartozik. Így az érdeklődő pedagógusok, az interneten keresztül egyszerűen szerezhetnek tájékoztatást az intézményekről és programjaikról.

A Bakonyerdő Zrt. munkatársa arról számolt be, hogy reklámozás céljából felkeresnek óvodákat, ahol ismeretterjesztő foglalkozást tartanak az óvodások számára, hogy ezzel is kedvet adjanak az óvodapedagógusoknak ellátogatni az erdészeti erdei iskoláikba.

A Budakeszi Vadaspark Erdészeti Erdei Iskolájának munkatársa erre a kérdésemre elmesélte, hogy sokszor a visszajelzés a gyermekek felől a program után közvetlenül megtörténik azzal, hogy hallják, ahogy a gyermekek egymás között elmondják mennyire élvezték az adott programot.

2.2.3.Kérdések és hipotézisek értékelése

Az alábbiakban kutatásom eredményeit értékelem kérdéseim és feltételezéseim tükrében.

K1. Az óvodapedagógusok járnak erdészeti erdei iskolába az óvodai csoportjukkal?

H1. Feltételezésem szerint rendszeresen ellátogatnak az óvodapedagógusok a gyerekekkel erdészeti erdei iskolába vagy kérnek szakembertől segítséget erdei kirándulásaik során.

Ezen feltételezésem háttérében a témámhoz kapcsolódó szakirodalmak állnak, amelyek szerint nagyon fontos a felnövekvő generáció számára a környezettudatosságra és a fenntarthatóságra nevelés, erre az erdő, mint természetes színtér a legmegfelelőbb helyszín. Az erdőgazdaságok erdészeti erdei iskolai munkatársakkal készített interjúkból kiderült, hogy az erdészeti erdei iskolák az óvodás gyermekek számára is kínálnak program lehetőséget, viszont az óvodák kevésbé látogatják őket, mint az általános iskolás korosztály. Az óvodapedagógusok 36%-ban sajnos még nem jutottak el a csoportjukkal erdészeti erdei iskolába. Emellett 30%-ban választották, hogy nem járnak, viszont kérnek erdei kirándulásaik mellé szakembert.

K2. Van kapcsolat az erdészeti erdei iskola és az óvoda között?

H2. A két intézmény között személyes a kapcsolat, hiszen mindkét fél érdeke az óvodáskorú gyermekek ismereteinek bővítése.

Feltételezésemnek alapja a 2024-es Erdészeti Erdei Iskolák Minősítő Eljárás dokumentuma, ami tartalmazza, hogy az erdészeti erdei iskolának, mint szolgáltatónak az adott helyszínen szakszerűen kidolgozott szakmai programot kell biztosítani, ami igazodik az óvoda pedagógiai programjához. Ehhez pedig nélkülözhetetlen a személyes kapcsolat. Az interjúmban szereplő erdészeti erdei iskolák a feltételezésemet igazolták ugyanakkor az óvodapedagógusok legnagyobb arányban 76,7%-ban azt választották, hogy nincs kapcsolatuk erdészeti erdei iskolával.

K3. Miért lehet jó lehetőség az erdészeti erdei iskola a környezeti nevelés szempontjából?

H3. Az erdészeti erdei iskolában a gyermekek hiteles forrásból kapnak ismereteket az erdővel kapcsolatban, illetve játékos keretek között zajlik az élmény és tapasztalat szerzés.

Ennek a feltételezésemnek szintén alapja a 2024-es Erdészeti Erdei Iskolák Minősítő Eljárás dokumentuma, ami leírja, hogy szakmai programot kell biztosítani az erdészeti erdei iskolának, ami az óvodapedagógus igényeinek és elvárásainak megfelelő. Az interjú során az

erdőgazdaságok erdészeti erdei iskolái ebben a feltételezésben megerősítettek, továbbá a kérdőívet kitöltő óvodapedagógusok között is a legnagyobb arányban ezt a két választ jelölték: „Játékos módszerekkel ismerkedhetnek az erdőről az erdővel kapcsolatban” (52 fő) ; „Ismeret és élmény szerzés” (46 fő).

3. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatom célja az volt, hogy megtudjam, van –e kapcsolat, és kihasználják-e az óvodák az erdészeti erdei iskola kínálta lehetőségeket, a környezeti nevelés erősítése érdekében. Továbbá vizsgáltam az erdészeti erdei iskolák ismeretátadó módszereit az óvodás korosztály számára.

Dolgozatom első részében bemutattam a környezeti nevelést, fogalmát, célrendszerét, a külső világ tevékeny megismerését, kitértem az óvodapedagógus szerepére is. Fontos volt számomra a környezettudatosságról is írni és az erdőpedagógiáról. Részletesen kifejtettem az erdészeti erdei iskola fogalmát, történelmi háttérét és szolgáltató szerepét, össze hasonlítva az erdei iskolával.

Az erdészeti erdei iskolákkal készített interjúk és az óvodapedagógusok által kitöltött kérdőívek, a válaszok összegzése és elemzése alapján megállapítottam, hogy az erdészeti erdei iskolák a környezeti nevelés területén kiváló lehetőségeket biztosítanak az óvodás korosztálynak is, viszont az óvodapedagógusok legtöbb esetben nem élnek ezzel a lehetőséggel. Ennek háttérében nem csak a két intézmény közötti kapcsolatnak a hiánya áll, hanem egyéb más külső okok is, mint például a finanszírozás hiánya vagy a távolság.

Az óvodapedagógusok számára nagytöbbségben fontos az óvoda programjában a környezeti nevelés és habár az erdészeti erdei iskola adta lehetőségeket nem sokan használják ki, találnak más módokat arra, hogy a gyermekeknek a lehető legtöbbet nyújtsák ezen a területen. Megerősítést nyert az is, hogy az erdészeti erdei iskolák az óvodás gyermekeknek is kínálnak erdőpedagógiai programokat, melyek életkori sajátosságaiknak megfelelő, rövid, játékos foglalkozások a környezeti nevelés erősítése érdekében.